

5. Салецл Р. Тирания выбора / пер. с англ. В.А. Мазина. Москва : Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2014. 160 с.
6. Уэльбек М. Покорность / пер. с фр. М. Зониной. Москва : АСТ : CORPUS, 2016. 352 с. URL: <http://flibusta.is/b/426509/read> (дата обращения: 14.04.2019).
7. Франкл В. Сказать жизни «Да!»: психолог в концлагере. Москва : Альпина нон-фикшн, 2015. 239 с.
8. Франкл В. Человек перед вопросом о смысле. / В. Франкл. *Человек в поисках смысла* / общ. ред. Л.Я. Гозмана и Д.А. Леонтьева. Москва : Прогресс, 1990. С. 24–44.
9. Фуко М. Рождение биополитики. Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1978–1979 учебном году / пер. с фр. А.В. Дьяков. Санкт-Петербург : Наука, 2010. 448 с.
10. Хардт М., Негри А. Империя / пер. с англ., под ред. Г.В. Каменской, М.С. Фетисова. Москва : Практис, 2004. 440 с.
11. Швейцер А. Культура и этика / пер. с нем. Н.А. Захарченко и Г.В. Колшанского, общ. ред. и предисл. проф. В.А. Карпушина. Москва : «Прогресс», 1973. 343 с.
12. Большинство украинцев читают меньше одной книги в год – исследование. URL: <https://nashkiiev.ua/novosti/bol-shinstvo-oukraitsev-chitayut-men-she-odnoy-knigi-v-god-issledovanie.html> (дата обращения: 14.04.2019).
13. 31% украинцев вообще не читают книг, – опрос. URL: https://lb.ua/culture/2018/11/28/413616_31_ukraintsev_voobshche_chitayut_knig_.html (дата обращения: 14.04.2019).

А.В. Скляр. Интеллектуально-духовный вакуум сучасного суспільства. – Стаття.

Анотація. У статті досліджуються причини кризи філософського запитування і свободи особистості. Виділяються три підстави інтелектуально-духовного вакууму сучасності: акцент на цінностях споживання-задоволення-розваги, вузька професійна діяльність, що породжена обмеженістю інтенцій свідомості та перенапруга, яка викликана надзайнятістю людини-працюючої. Визначено поняття сучасної «надлюдини».

Ключові слова: суспільство, свобода, духовність, етика, культура, криза.

A. Skliar. Intellectual and spiritual vacuum of the modern society. – Article.

Summary. The article explores the causes of the crisis of philosophical questioning and individual freedom. Three foundations of the intellectual and spiritual vacuum of modernity stand out: an emphasis on the values of consumption-pleasure-entertainment, narrow professional activity, which generated by the limited intentions of consciousness and overstrain, caused by the over-employment of the person-working. The concept of the modern “overman” is defined.

Key words: society, freedom, spirituality, ethics, culture, crisis.

УДК 378.048.2

О.І. Стеценко-Баранова

спеціаліст адміністративно-управлінського персоналу,
відповідальна за роботу відділу аспірантури і науки
Міжнародний гуманітарний університет,
м. Одеса, Україна

ПЕДАГОГІЧНА ТА ДОСЛІДНИЦЬКА ПРАКТИКА АСПІРАНТІВ ЯК НЕВІДЦІЛЬНА ЧАСТИНА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Анотація. У статті розглянуто сучасні питання організації і проведення педагогічної та дослідницької практики аспірантів як важливого чинника у професійному становленні майбутнього викладача вишу на підставі синтезу його теоретичних знань і практичного досвіду.

Ключові слова: професійна підготовка, наскрізна програма, здобувач вищої освіти, педагогічна та дослідницька практики, ступень доктора філософії, аспіранти, науковий керівник, критерії оцінювання.

Професійна педагогічно-дослідницька підготовка майбутніх викладачів вузу – складний, багатогранний і тривалий процес, який здійснюється протягом усього періоду навчання здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії у вищому навчальному закладі.

Педагогічна та дослідницька практики в системі післявузівської освіти є компонентом професійної підготовки до науково-педагогічної діяльності у вищому навчальному закладі та являють собою вид практичної діяльності аспірантів зі здійснення навчально-виховного процесу у вищій школі, включаючи викладання спеціальних дисциплін, організацію навчальної діяльності студентів, науково-методичну роботу з дисциплін, здобуття вмінь і навиків практичної викладацької діяльності.

За час проходження педагогічної та дослідницької практики у аспірантів є можливість осмислити педагогічні явища і факти, закономірності й принципи навчання та виховання студентів, оволодіти професійними вміннями, набути початковий досвід практичної педагогічно-наукової та дослідницької діяльності.

Процес формування майбутнього викладача вишу здійснюється не лише на теоретичному рівні, але і спрямований на здобуття практичних умінь і навичок, що реалізується в процесі проходження педагогічної та дослідницької практики і є обов'язковим складником навчального процесу в аспірантурі університету.

Відповідно до Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах, затвердженого Постановою Кабінету міністрів України № 261 від 23.03.2016 року, та Навчальних планів підготовки аспірантів (PhD) за освітньо-науковими програмами «Право», «Менеджмент», «Економіка», «Філологія», «Культурологія», «Стоматологія», затверджених Вченою радою протоколом № 8 від 11.07.2017 року, кафедрами відповідних підрозділів Міжнародного гуманітарного університету розроблені наскрізні програми педагогічної та дослідницької практики аспірантів денної та заочної форм навчання.

Практична підготовка є однією з форм освітнього процесу в Університеті, тому навчальними планами підготовки аспірантів передбачено два види практики: педагогічна та дослідницька, які заплановані зі спеціальностей 081 – Право, 293 – Міжнародне право, 073 – Менеджмент, 051 – Економіка, 035 – Філологія, 034 – Культурологія, 293 – Стоматологія протягом 3–4 семестрів другого року навчання в аспірантурі. Обсяг освітнього складника становить 3 кредити (90 годин).

Кожна випускаюча кафедра має власну наскрізну програму педагогічної та дослідницької практики, яка забезпечує єдиний комплексний підхід до організації практик, їхню системність, неперервність і послідовність проходження аспірантами відповідної спеціальності та спеціалізації.

Наскрізні програми практик по кожній спеціальності передбачають, що в процесі проходження педагогічної практики аспіранти повинні оволодіти основами навчально-методичної та науково-методичної роботи, зокрема, навиками структурування та грамотного перетворення наукових знань в навчальний матеріал, різноманітними освітніми технологіями, методами та засобами складання завдань, навчальних вправ, тестів, порівнянь з різних тем.

Під час проходження педагогічної практики та проведення занять в здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії повинні бути сформовані вміння поставити навчально-виховну мету, вибору виду занять, використання різних форм організації навчальної діяльності студентів: діагностики, контролю та оцінки ефективності навчальної діяльності.

В ході відвідування занять викладачів відповідних дисциплін аспіранти повинні ознайомитися з різними способами структурування і представлення навчального матеріалу, способами активізації навчальної діяльності, особливостями професійної риторики, з різними способами та прийомами оцінювання навчальної діяльності у вищій школі.

Педагогічною практикою аспірантів повинні передбачатися такі види діяльності: знайомство з організацією навчально-виховного процесу у вищій школі; вивчення досвіду викладання провідних викладачів інституту під час відвідування аудиторних занять з навчальних дисциплін; розробка змісту навчальних занять, методична робота з дисципліни; самостійне проведення навчальних занять з дисципліни (лекцій, семінарів, практичних занять), самоаналіз; участь в оцінюванні якості різних видів робіт студентів; індивідуальна робота зі студентами та керівництво студентськими науковими гуртками.

Організація професійної підготовки майбутніх викладачів вузу під час навчання в аспірантурі та проходження педагогічно-дослідницької практики здійснюється послідовно за такими напрямками:

- формування системи професійних знань, умінь, навичок, необхідних майбутньому викладачеві відповідної спеціальності для виконання своїх функцій;
- формування творчої професійної позиції в освітньому науково-дослідницькому процесі;
- розвиток у майбутніх викладачів вишу потреби у саморозвитку своїх педагогічних здібностей та самовдосконаленні набутих навичок;
- аналіз результатів проходження педагогічно-дослідницької практики керівниками практики від кафедри, науковими керівниками та іншими аспірантами під час колективного обговорення на кафедрі;

– визначення шляхів корекції виявлених проблем у процесі педагогічно-дослідницької практики і вдосконалення знань, умінь і навичок, що забезпечують більш високий рівень професійної діяльності [1, с. 80–86].

Освітньо-наукова програма університету та навчальні плани підготовки аспірантів (PhD) за освітньо-науковими програмами «Право», «Менеджмент», «Економіка», «Філологія», «Культурологія», «Стоматологія» включають чотири складники, що передбачають набуття аспірантами компетентностей відповідно до Національної рамки кваліфікацій, зокрема:

– здобуття глибинних знань зі спеціальності (групи спеціальностей), за якою аспірант проводить дослідження, зокрема: засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку (обсяг такого освітнього складника становить від 10 до 33 кредитів ЄКТС);

– оволодіння загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору (обсяг такого освітнього складника становить чотири кредити ЄКТС);

– набуття універсальних навичок дослідника, зокрема: усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами (обсяг такого освітнього складника становить від 13 до 16 кредитів ЄКТС);

– здобуття мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності (обсяг такого навчального складника становить від 6 до 9 кредитів ЄКТС) [2].

Наскрізною метою організації та проведення педагогічної та дослідницької практики з усіх спеціальностей є оволодіння аспірантами сучасними методами, формами та засобами навчання, формування в них на базі одержаних у вищому навчальному закладі знань із базових загальнотеоретичних дисциплін розуміння історії розвитку та сучасного стану наукових знань за обраною спеціальністю, професійних навичок та вмінь для вирішення конкретних навчально-виховних задач в умовах реального педагогічного процесу, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності.

У результаті проходження педагогічної практики у аспірантів повинні бути сформовані конструктивні, організаторські, комунікативні й дослідницькі вміння викладача університету, необхідні для забезпечення провідних аспектів педагогічної діяльності: навчальної, методичної й дослідницької роботи.

Основними завданнями, що передбачені наскрізними програмами педагогічної та дослідницької практики з усіх спеціальностей, є:

– формування та розвиток професійних педагогічних та науково-дослідницьких навичок та умінь викладача вищої школи з різних проблем;

– оволодіння аспірантами комунікативними вміннями, необхідними для спілкування зі студентами, викладачами та керівниками підрозділів вузу;

– вироблення власного, творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності викладачів вищої школи;

– ознайомлення з освітнім процесом та аналіз його організації у вищому навчальному закладі;

– аналіз робочих програм навчальних дисциплін, вироблення рекомендацій щодо їхнього удосконалення;

– практичне застосування теоретичних знань та оволодіння сучасними методами та прийомами організації і забезпечення освітнього процесу у вузі;

– вибір та використання ефективних прийомів і методів навчання та контролю за пізнавальною діяльністю студентів;

– оцінювання та узагальнення передового досвіду викладання та набуття умінь самоаналізу педагогічної майстерності [3].

Відповідно до навчальних планів підготовки аспірантів (PhD) за освітньо-науковими програмами «Право», «Менеджмент», «Економіка», «Філологія», «Культурологія», «Стоматологія» здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії Міжнародного гуманітарного університету повинні здійснювати навчальну, методичну та науково-дослідницьку діяльність, які передбачають:

– *Завдання у навчальній діяльності аспіранта (курсів наш – О. С-Б.):* підготовку до різного типу занять та планування власної викладацької діяльності, перевірка письмових робіт студентів, проведення консультацій для студентів, виготовлення власного дидактичного матеріалу;

– *Завдання у методичній діяльності аспіранта:* ознайомлення з освітньо-кваліфікаційною характеристикою фахівця, навчальним планом, розкладом занять; ознайомлення з кредитно-модульною організацією курсу, що доручено викладати; ознайомлення зі змістом освіти з обраної спеціальності (навчальні та робочі програми з навчальних дисциплін, підручники, посібники, методичні рекомендації; участь аспірантів у засіданнях кафедр, роботі семінарів викладачів кафедри та вузу; складання планів окремих занять, завдань для самостійної роботи, завдань для поточного, модульного і підсумкового видів контролю, що доручено проводити; відвідування та аналіз занять викладачів та інших аспірантів кафедри.

Зведений план наукової роботи університету передбачає дослідження за комплексною науково-дослідною темою університету «Україна і світ у контексті становлення і розвитку соціогуманітарної сфери», затвердженою Вченою радою Міжнародного гуманітарного університету, протоколом № 7 від 24 травня 2016 року [4].

У рамках комплексної загальноуніверситетської науково-дослідної теми розгортаються наукові дослідження на кафедрах, тематика яких також затверджена Вченою радою на наступні п'ять років, відповідно, завданнями є:

– *Завдання у науково-дослідницькій діяльності аспіранта:* набуття ними досвіду самостійної науково-дослідної роботи та опрацювання методики її проведення; поглиблення теоретичних знань у сфері дослідження, підбір практичного матеріалу для написання дисертаційного дослідження; ознайомлення з науково-інформаційними джерелами за обраним напрямом досліджень, виявлення наукової проблематики та формування бібліографії; підготовка та публікація наукової статті за обраним напрямом досліджень, тексту доповіді (виступу) для участі у науковій конференції (семінарі) за обраною проблематикою; організація проведення позааудиторного заходу (бесіда, диспут, дискусія, круглий стіл, семінар); участь в розробці спільних проєктів з аспірантами відповідних кафедр за тематикою науково-дослідної роботи кафедри; отримання заздалегідь запланованих наукових результатів, які будуть використані в подальших наукових публікаціях та покладені в основу його дисертаційного дослідження.

Для організації та проведення педагогічної та дослідницької практики здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в університеті важливим є наявність потужних та змістовних наскрізних програм практик по кожній окремо взятій спеціальності (спеціалізації).

Структура наскрізної програми педагогічної та дослідницької практики аспірантів має включати наступні розділи:

I. Пояснювальна записка.

1.1. Місце педагогічної та дослідницької практики аспірантів у професійній підготовці здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

II. Мета і зміст практики.

2.1. Головна мета практики аспірантів по кожній окремо взятій спеціальності /спеціалізації / полягає у формуванні готовності аспірантів до професійної педагогічно-дослідницької роботи, створення необхідних відносин, установок, майстерності, які забезпечать можливість майбутньому фахівцю успішно проводити свою педагогічну та наукову діяльність.

2.2. Розкрити зміст практичної підготовки аспірантів відповідної спеціальності (спеціалізації) та планування всіх етапів практичного навчання під час педагогічної та дослідницької практики.

III. Знання, вміння та навички, яких має набути аспірант під час проходження педагогічної та дослідницької практики.

3.1. Наскрізна програма з кожної спеціальності (спеціалізації) визначає перелік знань, вмінь та навичок, якими повинні оволодіти аспіранти під час проходження всіх етапів педагогічної та дослідницької практики (пасивна та активна /аудиторна / практики).

IV. Зміст, структура та періодичність етапів проходження педагогічної та дослідницької практики.

4.1. Зміст діяльності аспіранта, який проходить педагогічну та дослідницьку практику протягом визначеного періоду.

4.2. Перелік індивідуальних завдань, які виконують аспіранти під час проходження як педагогічної, так і дослідницької практик.

4.3. Форми звітності аспіранта про педагогічну та дослідницьку практику.

4.4. Критерії оцінювання результатів як педагогічної, так і дослідницької діяльності аспірантів під час практики.

4.5. Вимоги щодо оформлення аспірантом підсумкової документації з практики (звіту, щоденника, виконання аспірантом усіх розділів програми практики та індивідуальних завдань). Звіт з практики повинен мати чітку побудову, логічну послідовність, обґрунтованість висновків, точність в оформленні.

V. Обов'язки завідувача кафедри під час організації та проведення педагогічної та дослідницької практики аспірантів кафедри.

Відповідальний за організацію та проведення педагогічної та дослідницької практики з кожної спеціальності (спеціалізації) завідувач кафедри, який безпосередньо підпорядковується проректору з НПР університету та керівнику-організатору практики від відділу аспірантури університету.

VI. Обов'язки керівника від кафедри / наукового керівника / під час проведення педагогічної та дослідницької практики аспірантів.

Для безпосереднього наукового керівництва практикою кожного аспіранта відповідно до навчального навантаження викладачів кафедрою призначаються керівники педагогічною та дослідницькою практикою, які зазвичай є керівниками дисертаційних досліджень аспірантів.

6.1. Зміст обов'язків керівника від кафедри на всіх етапах практичного навчання під час проведення педагогічної та дослідницької практики, починаючи від здійснення контролю за прибуттям аспірантів на практику, консультування аспірантів, оформлення документів з практики, перевірки звіту з практики та визначення оцінки за практику, з якою звіт рекомендується до захисту перед комісією кафедри.

VII. Обов'язки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії /аспірантів/ під час проходження педагогічної та дослідницької практики.

7.1 Зміст обов'язків аспіранта на всіх етапах практичного навчання під час проходження педагогічної та дослідницької практики, починаючи від установчих зборів і одержання від керівника практики консультації щодо проходження практики і оформлення всіх необхідних документів, систематичного ведення щоденника практики, в якому фіксується виконання відповідних етапів проходження практики (активна та пасивна практики), своєчасного надання на кафедру звітних документів та у належний термін захищення матеріалів практики перед відповідною комісією кафедри.

VIII. Критерії оцінювання результатів педагогічної та дослідницької практики.

8.1 Оцінка проходження педагогічної та дослідницької практики складається із суми балів, які виставляються комісією кафедри на основі розгляду змісту звіту про практику та за підсумком усного захисту перед комісією кафедри основних положень, які входять до програми практики. Для коректного порівняння оцінок різного типу застосовуються зважувальні коефіцієнти.

8.2 Підсумкова оцінка знань, умінь та навичок аспіранта, набутих на практиці, встановлюється за 100-бальною шкалою із подальшим переведенням її у чотирибальну шкалу оцінок.

Складник загальної суми балів захисту звіту про практику є:

1) сума балів за зміст звіту окремо за кожний вид педагогічної практики / активна та пасивна / та дослідницької практики;

2) бали безпосередньо за захист звіту про практику.

Кількість балів	Оцінка ECTS	Традиційна оцінка	Традиційна оцінка
90...100	A	зараховано	відмінно
82...99	B		добре
74...81	C		задовільно
64...73	D		
60...63	E	незараховано	незадовільно
35...59 1-34	Fx F		

Таблиця зі шкалою балів, які враховуються під час виставлення підсумкової оцінки за педагогічну та дослідницьку практику, наведена нижче

№ з/п	Вид практики. Зміст завдання /роботи/	Кількість балів	Максимальна кількість балів
1	Пасивна педагогічна практика	15	15
2	Активна педагогічна практика	35	35
3	Дослідницька практика	35	35
4	Науковий /літературний / огляд джерел	0-5	0-5
5	Оформлення звіту	0-5	0-5
6	Захист звіту з практики	0-5	0-5
7	Загальна максимальна сума балів		100

8.3. Під час захисту звіту про практику комісія кафедри уважно розглядає зміст звіту про практику, виставляє бали за зміст кожного виду практики, завдання /роботи/, після чого задає аспіранту усні запитання, які дозволяють оцінити розуміння викладених ним у змісті звіту про практику положень. Виставлена загальна сума балів переводиться у традиційну оцінку і заноситься у відповідні документи як підсумкова оцінка з проходження практики.

IX. Підведення підсумків педагогічної та дослідницької практики.

9.1. За результатами проходження педагогічної та дослідницької практики проводиться залік, який відбувається відкрито перед членами кафедральної комісії.

9.2. Атестація за підсумками практики проводиться на підставі письмового звіту та щоденника з практики, оформлених відповідно до встановлених вимог та відгуку керівника практики. За підсумками атестації виставляється диференційована оцінка.

9.3 Письмовий звіт разом з іншими документами (щоденник, конспекти лекцій, семінарських (практичних) занять, індивідуальні завдання, наукові здобутки, характеристика, відгук тощо) подається на рецензування безпосередньому керівнику практики від кафедри у термін, який визначається кафедрою та регламентується нормативними й методичними документами з організації і проведення практики.

9.4 За результатами перевірки звіту керівник практики від кафедри визначає оцінку, з якою звіт рекомендується до захисту перед комісією. Оцінка керівника практики має рекомендаційний характер і не є обов'язковою оцінкою захисту для комісії кафедри.

Після перевірки поданого звіту керівником практики від кафедри і за наявності позитивної оцінки звіт з практики публічно захищається аспірантом перед кафедральною комісією.

Підсумки педагогічної та дослідницької практики обговорюються на засіданнях кафедр, а загальні підсумки практики підводяться на засіданнях Вченої ради університету щорічно.

X. Рекомендована література для ефективного проведення педагогічної та дослідницької практики.

Отже, професійно компетентний фахівець з будь-якої спеціальності повинен бути сформований за період навчання в аспірантурі університету. Отже, педагогічна та дослідницька практика здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії є невіддільною частиною професійної підготовки, оскільки їхня педагогічна та науково-дослідницька діяльність у період практики є аналогом професійної діяльності майбутніх викладачів та науковців вищого навчального закладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравець Л. Педагогічна практика як чинник професійного становлення майбутнього вчителя. *Педагогічні науки*. 2012. № 55. С. 80–86.
2. Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затверджений Постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 року. *Урядовий кур'єр* від 27.04.2016. № 80.
3. Програма асистентської педагогічної практики аспірантів Київського національного університету ім. Тараса Шевченка рівень вищої освіти – третій (освітньо-науковий) для наукових спеціальностей, за якими здійснюється підготовка докторів філософії. Київ, 2015. URL: [//www.asp.univ.kiev.ua/doc/PROEKTY/Proekt_program_PP.pdf](http://www.asp.univ.kiev.ua/doc/PROEKTY/Proekt_program_PP.pdf).
4. Зведений план наукової роботи Міжнародного гуманітарного університету, затверджений Вченою радою Міжнародного гуманітарного університету, протокол № 7 від 24 травня 2016 року.

О.І. Стеценко-Баранова. Педагогическая и исследовательская практика аспирантов как неотъемлемая часть профессиональной подготовки соискателей высшего образования степени доктора философии в высшем учебном заведении. – Статья.

Аннотация. В статье рассмотрены основные вопросы организации и проведения педагогической и исследовательской практики аспирантов как важного фактора в профессиональном становлении будущего преподавателя вуза на основе синтеза его теоретических знаний и практического опыта.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, сквозная программа, соискатель высшего образования, педагогическая и исследовательская практики, степень доктора философии, аспиранты, научный руководитель, критерии оценивания.

O. Stetsenko-Baranova. Pedagogical and research practice of graduate students as an integral part of the professional training of candidates for higher education, PhD degree in a higher educational institution. – Article.

Summary. The article discusses the main issues of organizing and conducting teaching and research practice of graduate students as an important factor in the professional development of a future university teacher based on a synthesis of his theoretical knowledge and practical experience.

Key words: vocational training, cross-cutting program, applicant for higher education, pedagogical and research practices, PhD degree, graduate student, supervisor, evaluation criteria.